

แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในพื้นที่เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

Guidelines for Public Participation in the Prevention and Solution of Drug Problems in Bangkapi District, Bangkok

รัตนาภรณ์ เลียดคำ¹, จักรพงษ์ เปี่ยมเมตตา²,

Rattanaporn Liaddam¹, Jakkapong Piemmetta²

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันรัชต์ภาคย์

Abstract

This research aimed to 1) examine the level of public participation in drug prevention and suppression in Bang Kapi District, Bangkok; 2) compare participation levels based on personal characteristics; and 3) propose guidelines for enhancing public participation in drug prevention and suppression. This quantitative research utilized a sample of 400 residents in Bang Kapi District, selected through Taro Yamane's formula. The research instrument was a 5-point rating scale questionnaire. Data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, standard deviation, and inferential statistics, including t-test and One-Way ANOVA. The results indicated that the overall level of public participation in drug prevention and suppression was at a high level. Specifically, participation in decision-making exhibited the highest average score. The comparison of participation levels revealed that individuals with different genders, ages, education levels, occupations, and incomes exhibited significantly different levels of participation in the operational aspect at the .05 statistical level, whereas religion showed no significant difference. The guidelines for enhancing public participation should emphasize engagement in all stages, including decision-making processes, active involvement in community-based activities, shared benefits and incentives, and participation in monitoring and evaluation to achieve sustainable drug prevention efforts.

Keywords: Public participation; Drug prevention; Bang Kapi District; Public policy

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 2) เปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือประชาชนในเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ซึ่งได้มาจากการคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถามมาตรฐานส่วนประมาศค่า 5 ระดับ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test และ One-Way ANOVA ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด 2) ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมด้านการปฏิบัติการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ขณะที่ปัจจัยด้านศาสนาไม่พบความแตกต่าง 3) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง การสนับสนุนกิจกรรมการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน การสร้างแรงจูงใจและผลประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน; ยาเสพติด; เขตบางกะปิ; นโยบายสาธารณะ

บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศและคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการคมนาคม ทำให้มีความเสี่ยงสูงต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติดในหลายรูปแบบ ปัญหานี้ไม่เพียงเป็นภาระของภาครัฐ หากแต่เป็นความท้าทายของประชาชนทุกภาคส่วนที่จะต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขอย่างยั่งยืน รัฐบาลไทยจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ใน “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580)” และ “แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2566–2570)” มุ่งเน้นการสร้าง “ชุมชนเข้มแข็ง ปลอดภัย ปลอดภัย ยาเสพติด” ผ่านกลไกประชารัฐ (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2561; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จ เนื่องจากประชาชนเป็นผู้เข้าใจบริบทและปัญหาของพื้นที่มากที่สุด การสร้างเครือข่ายภาคประชาชนในการเฝ้าระวังและให้ข้อมูลเบาะแสจะช่วยให้การดำเนินงานเกิดความต่อเนื่อง (กัมพล เพ็ชรล้อมทอง และธันสธา โรจนตระกูล, 2565) อย่างไรก็ตามบริบทของชุมชนเมืองขนาดใหญ่ตั้งเช่นเขตบางกะปิ ซึ่งมีความหนาแน่นของประชากรสูง มีความหลากหลายทางสังคม และการเคลื่อนย้ายของประชากรอย่างต่อเนื่อง ทำให้รูปแบบความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจแตกต่างไปจากพื้นที่ชนบทหรือเมืองขนาดกลาง (วรรณนิสา แก้วแสนเมือง และโกศล สอดส่อง, 2568)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยในฐานะผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ศูนย์ปฏิบัติการ ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเขตบางกะปิจึงมีความสนใจศึกษาแนวทางและระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวเพื่อเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้เชิงประจักษ์และนำผลการศึกษามาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา: ศึกษาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff (1980) ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: ประชากรคือประชาชนในเขตบางกะปิ 141,309 คน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้หลักการคำนวณของ Taro Yamane

ขอบเขตด้านพื้นที่: พื้นที่สำนักงานเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร

ขอบเขตด้านเวลา: ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม 2568 ถึง กุมภาพันธ์ 2569

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน: การมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และแก้ปัญหาของตนเอง โดยเน้นการเกี่ยวข้องทางจิตใจและอารมณ์ (Mental and Emotional Involvement) ที่กระตุ้นให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน (Hanpatchaiyakul et al., 2021) แนวคิดของ Cohen & Uphoff (1980) เสนอวงจรการมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล (กิจพิภักซ์ เกตุแก้ว, 2568)

แนวคิดนโยบายสาธารณะและการจัดการปัญหาเสพติด: นโยบายสาธารณะในมิติรัฐประศาสนศาสตร์ คือกระบวนการที่รัฐมุ่งแก้ไขปัญหาสาธารณะโดยเปิดให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอน (สมบัติ นามบุรี, 2562) โดยรัฐบาลไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนแม่บทที่ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งและสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม มุ่งเน้นการใช้แนวทาง 'ชุมชนเป็นศูนย์กลาง' (สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2566)

การบูรณาการเครือข่ายและการมีส่วนร่วมในบริบทเมือง: งานวิจัยของ Philbrick และ Mungo (2024) ชี้ให้เห็นว่า การนำแนวทางปฏิบัติเชิงประจักษ์ไปใช้ในพื้นที่ จะเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อมีการสร้างความเป็นหุ้นส่วนเชิงกลยุทธ์กับชุมชน ในขณะเดียวกัน การปรับใช้มาตรการในเขตเมืองต้องใช้ความยืดหยุ่นและการประยุกต์สื่อสารสนเทศเพื่อสร้างความตระหนักและเข้าถึงกลุ่มคนได้อย่างหลากหลาย (วรรณนิสา แก้วแสนเมือง และโกศล สอดส่อง, 2568)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีขั้นตอนดำเนินการดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง: ประชากรคือประชาชนในเขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร จำนวน 141,309 คน กำหนดขนาดตัวอย่าง 400 คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย: แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ซึ่งผ่านการตรวจความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ (IOC > 0.60) และทดสอบค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับที่ 0.919

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์: เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในพื้นที่ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ t-test และ One-Way ANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม: กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55.00) มีอายุระหว่าง 31-40 ปี (ร้อยละ 41.25) มีการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 47.50) ประกอบอาชีพค้าขาย/รับจ้างทั่วไป (ร้อยละ 36.25) และมีรายได้ต่ำกว่า 20,000 บาท (ร้อยละ 37.50)

2. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน: ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Mean=4.05) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (Mean=4.08) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Mean=4.07) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Mean=4.03) และด้านการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด (Mean=4.01)

3. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วม: การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ที่แตกต่างกัน มีผลต่อการมีส่วนร่วมในด้าน “การปฏิบัติการ” แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ปัจจัยด้านศาสนา ไม่ส่งผลให้เกิดความแตกต่างในทุกด้าน

อภิปรายผล

1. ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการตัดสินใจที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่ที่มีความตระหนักและได้รับการเปิดโอกาสให้ร่วมแสดงความคิดเห็นในเวทีชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กิจจพิภัช เกตุแก้ว (2568) ที่ระบุว่า การตัดสินใจเป็นจุดเริ่มต้นของการระบุปัญหาที่ส่งผลต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนา

2. ความแตกต่างของปัจจัยทางประชากรศาสตร์ เช่น เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมในด้าน “การปฏิบัติการ” แตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยเหล่านี้เกี่ยวข้องกับความพร้อม ข้อจำกัดด้านเวลา และภาระหน้าที่ทางสังคม สอดคล้องกับการศึกษาของ Arrhimee และคณะ (2022) ที่พบว่าความสามารถในการเข้าร่วมกิจกรรมของแต่ละบุคคลแปรผันตามบริบททางสังคมและเศรษฐกิจ

สรุปผล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าประชาชนในเขตบางกะปิมีความกระตือรือร้นและตระหนักถึงความสำคัญในการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดในระดับที่สูง อย่างไรก็ตาม มิติเชิงปฏิบัติการและการรับรู้ผลประโยชน์ของบางกลุ่มยังมีอุปสรรคจากข้อจำกัดทางเศรษฐกิจสังคม ดังนั้น การขับเคลื่อนกลไกการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืนจึงจำเป็นต้องลดช่องว่างทางทรัพยากรและสร้างแรงจูงใจให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย: ภาครัฐและสำนักงานเขตบางกะปิควรพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการที่ยืดหยุ่น เช่น การใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลในการแจ้งเบาะแส หรือการจัดกิจกรรมในวันหยุดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนเมือง รวมถึงควรมีมาตรการสร้างแรงจูงใจและการเชิดชูเกียรติเครือข่ายประชาชนอย่างเป็นทางการ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป: ควรศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเชิงลึก (In-depth Interview) ควบคู่กับการศึกษาแบบเปรียบเทียบ (Comparative Study) ระหว่างชุมชนเมืองและชุมชนกึ่งชนบท เพื่อหารูปแบบบริบทเฉพาะเจาะจงที่ส่งผลสัมฤทธิ์สูงสุดต่อการจัดการปัญหาเสพยาเสพติด

องค์ความรู้ใหม่

การค้นพบ “รูปแบบการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการแบบองค์รวมสำหรับสังคมเมือง (Holistic Participatory Integration Model for Urban Communities)” ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การยกระดับความสำเร็จในการจัดการปัญหาเสพยาเสพติดในพื้นที่เขตเมืองที่มีความหนาแน่นและซับซ้อนสูง จะต้องขับเคลื่อนด้วยการบูรณาการทุนทางสังคม เข้ากับมิติการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน (การตัดสินใจ การปฏิบัติการ ผลประโยชน์ การประเมินผล) โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำด้านข้อจำกัดของเวลา เพื่อสร้างความไว้วางใจและแรงจูงใจให้คนในสังคมเมืองร่วมกันขับเคลื่อนชุมชนให้ปลอดภัยอย่างยั่งยืน

References

Andersson, H. W., Wenaas, M., & Nordfjærn, T. (2019). Relapse after inpatient substance use treatment: A prospective cohort study among users of illicit substances. *Addictive Behaviors*, 90, 222–228. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.11.008>

- Arrahimee, A., Saengthong, T., Jeawkok, J., & Laipaporne, S. (2022). Self-prevention against drug abuse relapse: A case study of people undergoing drug addiction treatment in Pattani province. *Journal of Community Development and Life Quality*, 10(1), 345–357.
- Brecht, M. L., & Herbeck, D. (2014). Time to relapse following treatment for methamphetamine use: A long-term perspective on patterns and predictors. *Drug and Alcohol Dependence*, 139, 18–25.
- Hanpatchaiyakul, K., Kasemporn, N., Thoin, P., & Thongkote, N. (2021). Factors affecting the readmission of patients recovering from drug addiction. *Journal of Health Science Research*, 15(2), 1–12.
- Hutchison, M., & Russell, B. S. (2021). Community coalition efforts to prevent adolescent substance use: A systematic review. *Journal of Drug Education*, 50(1–2), 3–30.
- Kaewsaeenmuang, W., & Sodsong, K. (2025). Public participation in drug prevention and problem solving, Mak Khaeng sub-district, Zone 1 community, Mueang district, Udon Thani province. *Mani Chettharam Journal*, 8(3).
- Kakko, J., Alho, H., Baldacchino, A., Molina, R., Nava, F. A., & Shaya, G. (2019). Craving in Opioid Use Disorder: From Neurobiology to Clinical Practice. *Frontiers in Psychiatry*, 10, 592.
- Marlatt, G. A., & Donovan, D. M. (2005). *Relapse prevention: Maintenance strategies in the treatment of addictive behaviors* (2nd ed.). The Guilford Press.
- Namlaputta, N., Kamolkhet, S., & Phoomeesaeng, A. (2025). People's participation in preventing and solving drug problems at Ban Na Bon, Village No. 11, Na Bon Sub-district, Kham Muang District, Kalasin Province. *Journal of Humanities, Social Sciences and Innovation*, Kalasin University, 4(1).

- Office of the Narcotics Control Board. (2023). National Policy and Plan for the Prevention, Suppression, and Solution of Drug Problems (2023–2027). Bangkok: ONCB. Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). Master Plan under the National Strategy (2023–2037). Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Petlomthong, G., & Rojanatrakul, T. (2022). The participation of civil society networks in the prevention and resolution of drug problems: A case study of Lamprada Sub–district, Bangmunnak District, Phichit Province. *Journal of Modern Learning Development*, 7(5).
- Philbrick, S., & Mungo, J. (2024). Implementation science’s role in community engagement for substance use prevention. *Journal of Prevention*, 45(5), 785–794.
- Terral, H. F., Newburg, J., Karimova, K., Cooper, B. R., & Shrestha, G. (2025). A community–engaged model for promoting youth behavioral health equity: Voices from Washington State’s Community Prevention and Wellness Initiative. *Frontiers in Public Health*, 13, 1617135.
- Waekujj, M., Tuengfung, R., & Saekradee, R. (2024). Public participation in solving drug problems of a community in the southern border provinces. *Journal of Social Development and Administration Strategy*, 26(2).
- Weerasilp, K., Pinta, T., Supasan, U., Jaiphet, C., & Pajaroen, W. (2023). The participation of community leaders in the prevention and resolution of drug problems in Pa Phai Sub–district, San Sai District, Chiang Mai Province. *Journal of Political Science, Mahamakut Buddhist University*, 3(1).
- Yenyueak, C. (2023). Community Leaders and Participation in the Prevention and Solution of Drug Problems: A Case Study of Saraburi Province. *Journal of Social Sciences and Humanities, Association of Private Higher Education Institutions of Thailand*, 29(2).